

gelen wel worden weggenomen, voor vele enkelingen ongetwijfeld niet, of niet afdoende kan worden opgelost. Heel wat oudere mensen, die in het sleurwerk van hun gansche leven nog wel wat hadden meegekund, worden tot werkloosheid gedoemd, als het visscherijbedrijf in zijn bestaanden vorm ophoudt; heel wat zaken, grootere en kleinere, die van de visscherij afhankelijk zijn, moeten te gronde gaan en heel wat aanwezig materiaal wordt waardeloos. Altijd zullen er zijn, die uit dezen neergang niet kunnen opkomen, voor wie de afsluiting met haar machtige hoogte is de afsluiting ook van hun, zij het sober, levensbestaan.

En dan is er in de tweede plaats het conservatistische van menschen, die met een bepaald beroep en een bepaalde omgeving zijn vergroeid. Velen, ook al wordt een andere bron van inkomsten hun geopend, zullen aan de totaal veranderde toestanden zich niet kunnen aanpassen en in een nieuw beroep niet kunnen wennen. Ook al zouden hun materiële condities verbeteren, dan nog zullen ze niet de bevrediging vinden, die in ieder leven, hoe eenvoudig ook, noodig is voor innerlijke rust. Het conservatisme zal altijd een belemmering blijven voor een afdoende oplossing van het vraagstuk aangaande de visschersbevolking. En onder dat conservatisme, dat natuurlijk kortzichtigheid is maar intusschen niet weg te nemen, zullen velen verdwijnen.

Eindelijk — en het is zeker niet de minst belangrijke factor — is er het psychologisch element.

Dat vooral schept moeilijkheden, die met geen enkelen maatregel zijn te overwinnen. De visschersbevolking daar rondom de Zuiderzee heeft een geheel eigen type, dat in een ontwikkeling over vele geslachten geworden is, dat karaktertrekken heeft die uitreiken boven individualiteit, en levensvormen die bij ieder gelijk zijn. Een sterke traditie bindt allen aan allen: overgeleverde gewoonten, begrippen, verhoudingen zijn onvoorwaardelijke condities voor eer en fatsoen. De beslotenheid van de aparte wereldjes heeft een inteelt doen ontstaan, die over alle gezinnen een net van familie-verwantschap legt en bij alle kleinzieligheid, die daardoor welig tiert, zijn de menschen zoo aan dat geheel-van-relatie gebonden, dat ze daaruit niet zijn los te maken zonder met zichzelf verlogen te worden. En dan komen daarbij al de vele invloeden van het bestaan zelf: de vrijheid allereerst, die aan het beroep eigen is; het gewend zijn aan wijden hemel en verren horizon; het ingesteld zijn op ongeregelde arbeid, niet ingedeeld in bepaalde uren en op papier gestelde systemen; het vastgegroeid zijn in een gansch eenige betrekking van baas tot knecht, die nergens zoo wonderlijk tweeslachtig is als op een visschersschip, het wonen allemaal in het eigen huis, al is dat veelal niet meer dan een krot, toch de eigen wereld, die men heeft alleen voor zichzelf.

Dat alles en nog veel meer is het, wat de Zuiderzeevisschers bindt aan hun bestaan, een gansch complex van invloeden en sentimenten, die samen vormen de sfeer, aan en in welke hun leven ver-

bonden en besloten is. En geen regeeringszorg of particulier initiatief is bij machte een andere sfeer te scheppen, die haar bevredigend vervangen kan.

Het is deze donkerheid, die over het Zuiderzeewerk ligt. Wij, menschen van anderen levenskring, kijken er makkelijk overheen en vinden haar zoo erg niet; de lichtzijden, de materiële en economische voordeelen, ook de technische prestaties alszoodanig, spreken sterker tot ons. Maar voor de visschersbevolking is ze een nood, groot en zwart.

De andere kant van de zaak!

Welnu, ook deze andere kant kan stof leveren aan den roman, heel rijk stof zelfs, want ze is bewogen en vol van tragische conflicten. Een Zuiderzeeroman kan ook een roman van psychologischen inslag zijn. En dat nu is het geval bij het boek, dat ik in dit artikel bespreken wil: „Verloren Volk” door Johan Theunisz.

* * *

Na wat ik ter inleiding schreef verstaan we aanstands den titel en begrippen we uit dien titel wat de inhoud van den roman zal zijn: een beeld van die donkerheid der Zuiderzeebevolking, een ontleding van den psychischen noodtoestand, die de verdwijning van hun zee, dat is van hun levensbasis, teweegbrengt.

De roman speelt in Enkhuizen en brengt ons in het milieu der visschers. Hij teekent hun sfeer, hun levensvormen, hun levensbestaan zoo, dat we als lezers ons er geheel in overgebracht voelen. De directe overeenkomst die er is tusschen dit beeld en dat van Ali Smeding, die immers de menschen uit het stille stadje van ouds kent, doet ons Theunisz' teekening als juist en betrouwbaar aanvaarden. Trouwens, uit anderen novellistische arbeid van zijn hand („Het Eenzame Hart”, „Vloed”) weten we, dat hij Enkhuizen kent. Vergis ik mij niet, dan is hij dezelfde als Dr J. Theunisz, die over de geschiedenis van Enkhuizen zijn academische dissertatie schreef.

Te midden van de echte Zuiderzeetypen, Mario en Jaap, Kee en Gerrit, Peet en Akke en Bouke menschen van kleine doening en bekrompen uitzicht, zien we Rieuwert van Doorn, een wijzen kerel, die verder ziet dan de dag van heden. Hij begrijpt, dat het Zuiderzeevolk een verloren volk is en daarom zoekt hij voor zijn zoon Jannes een uitweg. Met Jannes' toekomst is hij altijd bezig, ook al is de zoon zelf, slungelig en gemakzuchtig als hij is, moeilijk in beweging te krijgen. Wanneer er van regeeringswege een oproep verschijnt aan de jonge visschers, om zich voor ander werk te melden, drijft hij Jannes naar den burgemeester. En als de zaak maar hangen en hangen blijft, ook al door Jannes' eigen inertie, is ze geen oogenblik uit zijn gedachten. Jannes intusschen heeft zich op de primitieve manier die bij zijn karakter past, verloofd en aan die verloving spint vader Rieuwert zijn toekomstverwachtingen vast. De hoop op den trouwdag zal Jannes wel doen gaan in de richting, die hij wenscht. En 'tgebeurt. Jannes krijgt een aanstelling tot sluiswachter ergens aan een

kanaal in Utrecht, hij neemt die aan, trouwt en vertrekt uit Enkhuizen. Die is tenminste geborgen voor den kwaden dag. En als straks de vangst gaat minderen en de armoede voor de deur staat, verheugt zich Rieuwert, dat Jannes' toekomst verzekerd is.

In heel het beloop van deze geschiedenis vinden we dien psychologischen inslag, waarvan ik boven sprak. Al de factoren die ik noemde zien we als de bezwarende elementen bij Jannes zelf en in heel de omgeving van vader Rieuwert en de zijnen. De Schrijver wijdt er heel bladzijden aan en geeft daarin een beeld van de visschersbevolking in haar uiterlijk en innerlijk bestaan (men zie b.v. als duidelijke proeve de bladzijden 62 en volgende), dat alleszins overtuigend is. En in de ontkenning van zijn verhaal bereikt hij zijn apotheose. Op een bepaald oogenblik staat Jannes bij vader Rieuwert in de deur. Hij heeft in de krant gelezen, dat er veel visch gevangen is, dat er opleving is in het oude stadje en toen kon hij het ineens niet meer uithouden: „dat dooie gal” daar-ginds was hem en zijn vrouw te benauwd geworden. Daar, in dat slot, levert de Auteur het bewijs van de verlorenheid van het volk, dat zoo gevangen is in zijn sfeer, want „diezelfde middag werd de laatste greep grond in de opening gestort: de afsluiting was één... De Zuiderzee was dood”.

* * *

Een Zuiderzeeroman dus — en dan een roman van goede qualiteiten.

Want — ik zei het al — de Schrijver kent zijn stof en weet er, met name ook door de dialogen, de locale sfeer in te brengen. Wat er rondom Rieuwert gebeurt: heel de dagelijkse doening van het bedrijf, heel de levensstroom van den visscherskring, heel het kleine van de enge wereld aan de wijde zee, hij heeft het in beeld gebracht, zoodat het voor ons leeft.

Iets geweldigs is zijn boek zeker niet geworden. De psychische spanning, die in de stof besloten ligt, heeft hij zelfs niet eens tot uiting weten te brengen. Het verhaal is vrij vlak, meer een nabloe van naturalisme dan een proeve van sterk realisme, wat het had kunnen zijn. Maar desondanks acht ik het als roman geslaagd: de verlorenheid van het volk, dat van zichzelf en zijn tradities niet los komen kan, heeft hij tragisch duidelijk doen zien. (Ik vestig in dit verband nog de aandacht op de beschrijving van de visscherij-tentoonstelling, die in haar holheid eigenlijk alleen door Rieuwert wordt doorzien.)

Als een bezwaar echter moet ik tegen het boek inbrengen de wijze, waarop het zich telkens weer uitslaat over de godsdienstige gesteldheid der visschersmenschen. Terwijl de Schrijver overigens mild is in zijn oordeel over de „in zijn mogelijkheden uiterst beperkte bevolking”, is hij ten aanzien van hun godsdienstig en kerkelijk leven heel kritisch. Dat op zichzelf zou nog zijn goed recht kunnen zijn, indien hij dan tenminste die kritische gezindheid kon motiveeren. Maar wat we dienaangaande te lezen krijgen is niet anders dan hate-

diep mogen indringen als Dr J. Waterink doet in zijn boek „De Opvoeding tot het huwelijk”. Hij ziet n.l. deze functie in zijn werkelijken vorm „abbildlich” van God. Om het belang van deze zaak geven wij zijn beschouwing woordelijk weer:

„Zou het niet Gods bedoeling zijn geweest, dat hier Zijn Beeld door den mensch werd beleefd, insoverre er ook in God zelf een volkomen in harmonie uitgaan van de Personen tot elkander is, en tegelijkertijd, een „heerlijk-zijn” in het „Zelf” en in „den Ander”?

Deze vraag wordt door hem zonder eenige aarzeling bevestigend beantwoord. „De wezenlijke zin van de sexuele functie is wel degelijk in God en van God „abbildlich”. In God zijn de drie Personen in elkander en met elkander één. De Vader genereert den Zoon van eeuwigheid en de Zoon is met den Vader één, en de Vader met den Zoon. Die twee zijn dus één in liefde, en toch blijven Zij elk Zich-zelve. En van Hen gaat uit de Geest, Die zelfstandig is. Die een persoon is, en Die toch steeds van den Vader en den Zoon is. In het Goddelijk wezen is dus het mysterie van het volkomen een-zijn der drie Personen en toch volkomen Zichzelf zijn met een eigen arbeid, taak in de Goddelijke economie, zoodat Zij volkomen Zichzelf blijven en toch volkomen in elkander opgaan. Welnu, dit kan abbildlich bij den mensch niet anders worden gevonden dan juist bij de sexuele functie (spatiëring van mij, Kn.), waarbij is een volkomen zich verliezen van de(n) een in de(n) ander en toch een volkomen zichzelf blijven en een bewaren van eigen persoonlijkheid, en zelfstandig blijven in eigen relatie.”

De geachte auteur zal zelf toestemmen, dat men met vergelijkingen als deze, door hem gesteld, uiterst voorzichtig moet zijn en dat hier nog veel te onderzoeken is omtrent het Beeld Gods en zijne „Abbildlichkeit” in den mensch. Men kan en mag en behoeft niet alles over te brengen. Dr Waterink kan ook naar voren brengen, dat zijn gedachte niet nieuw is. Om van anderen te zwijgen, zou naar Dr A. Kuiper kunnen heengewezen worden. Ech-

lijke dispu-
te weten
allerlei m

Zoo wor-
noemd „e-
en dieper
dachteloos
hecht bleef
dogmatiek
zinnelooze
gewetenlo-
houdt, het
ook subje-
verlegt he-
den de sti-
die op he-

Op blz.
na het do-
als hij da-
zwoilen li-
En dan g-
brallen”
uit Ezechi-
versiering
weer deze
man en z-
van het g-
duidelijkst
om een wi-
aanraking
wijsheid u-
Op blz.

Rieuwert
„begon in
van deze
meer”. W-
alles, wat
stootelijk
den en ijd-
eischen s-
staat was
werd buil-
achter het
Rieuwert,
werkelijk
legenheid
loof in h-

De criti-
dus gericht
merken v-
constateer-
heid tege-
Schrijver.
nen. Van
dienst en
De besch-
bij tante
daarin be-
terug, die
weet. En
Jannes' en
deze onw-
Jannes „
zitten, nu

ter, deze
lezen bij
onze lief-
de liefde
in God is
hiervan is

„ik ben e-
nu is ool-
keerd hel-
oorspronk-
persoonlijk
persoon e-
flauwe en
ook, dat
hij zijn k-
onzen He-
betrekk-
noemd, w-
bindt, dat
en bezige
uit den V-
Vadernaau-
vaderscha-
Vadersch-
Vader na-
persoon, „
God.” *)
moeder-ki-
naast de
Zoon-Heil-
zoo heeft
drieheid

Echter,
drieënhe-
anders zij-
van het g-
der ver-
Nu is de-
ding. Nerg-
bildliche-
woorden,
schrijft Pa-
recht ver-
geloovige

POPULAIR-WETEN- SCHAPPELIJKE SCHETSEN

Het Erotische.

IX.

Het is te begrijpen, dat van ons standpunt verschillende bezwaren geuit kunnen worden tegen de beschouwingen omtrent het sexuele leven der jeugdigen, zooals Spranger die geeft.

Met hem keeren wij ons tegen de meening, dat alle levensverschijnselen moeten teruggebracht worden tot en verklaard worden uit het sexuele. Voorzeker hebben Freud en de zijnen nieuw inzicht in het sexuele leven geopend. Maar een zoo eenzijdige beschouwing mag men niet als uitgangspunt nemen voor de verklaring der psychische verschijnselen. De menschelijke persoonlijkheid wordt nooit uit een zijner functies verklaard; zij is een unitas multiplex. Stern drukt zich zelfs zeer krachtig uit: „Men moet deze pan-sexuele heksensabbath met alle krachten tegengaan. Alles is niet terug te voeren op sexualiteit.”

In de tweede plaats stellen wij dat het sexuele geen gevolg is van de zonde, evenmin als het erotisch element bij den mensch. Prof. Dr W. Geesink zegt dienomtrent: „De geslachtsdrift, waaronder wij verstaan iedere natuurlijke genegenheid (Rom. 1:31, 2 Tim. 3:3), sexus ad sexum, is door God ingeschapen en mitsdien in zichzelf rein en behoort tot de oorspronkelijke gerechtigheid, evenals het huwelijk zelf, want ook dit laatste is een ordinantie Gods vóór den val. God schiep den man en de vrouw en zeide: „Weest vruchtbaar en vermenigvuldigt en vervult de aarde” (Genesis 1:27 en 28).” Men heeft wel opgemerkt, dat op de nieuwe aarde, wanneer deze bedeeling zal voorbij gegaan zijn, de sexualiteit te niet gedaan is. Immers dan nemen

zij niet ten huwelijk en worden niet ten huwelijk uitgegeven, maar zijn als engelen Gods in den hemel (Matth. 22:30). En daaruit heeft men dan de gevolgtrekking gemaakt, dat het sexuele toch het mindere was. Ten onrechte echter. Hetgeen Jezus hier zegt staat in verband met het feit, dat in deze nieuwe bedeeling de volheid der menschheid is bereikt, ook wat het getal betreft. Daarom valt deze functie weg. Dan leeft de „geestelijke” mensch, mensch in den vollen zin des woords, naar lichaam en ziel. En dit wegvallen van het sexuele zal dan door den mensch niet als „onvolkomenheid” gevoeld worden, omdat in dezen volkomen staat alle functies van lichaam en ziel tot het hoogste doel en de verhevenste perfectie zijn gebracht. Met deze beschouwing is de ascetische kloosteronthouding geoordeeld, evenals de zoogenaamde geestelijke huwelijken, waarbij het sexueel verkeer met wederzijdsch goedvinden buitengesloten wordt. Dit is in strijd met hetgeen God in den geslachtsdrift met het monogame huwelijk heeft gesteld. In de samenkomst van man en vrouw wordt een levenshoogte bereikt, en een diepte en een rijkdom ervaren, die alleen aan den mensch door God geschonken is. Nu is het echter de zonde, welke den geslachtsdrift zijn bevrediging doet zoeken op wegen, die in conflict komen met de zedewet des Heeren en de normen wil stellen in zich zelf of in allerlei uiterlijke omstandigheden der maatschappij enz. En hoever juist deze zonde doorwerkt, geven ons op ontstellende wijze de boeken te kennen van Ben Lindsey en nu onlangs van het echtpaar Wibaut, dat gelukkig in socialistische kringen zelf tegenspraak en protest heeft uitgelokt. „Eerst met de zonde is de normale verhouding van lichaam en ziel verbroken, werd het somatische van dienend orgaan vaak wederstrevend, en werd de geslachtsdrift tot een libido impura, tot een tegen de ziel strijdenden lust.”

Een andere, meer moeilijke en ingewikkelde zaak is, of wij in de beschouwing van het sexuele en met name in wat wij in Genesis 2:24 lezen, zoover mogen gaan of zoo